

DATA- EKSPLOSION I NETLAND

PÅ SPORET AF DE EFTERLADTE DATA

Når jeg besøger en restaurant med mine veninder, kan vi let dele regningen på en smartphone-app uden at forvirre tjeneren, i stedet for at vi halvberusede forsøger at lægge tallene sammen i hovedet og dividere med 13. Dagen efter kan jeg sidde hjemme i stuen i min store, bløde yndlingsstol i træningstøj gemt bag et professionelt profilbillede og arbejde, mens det yngste barn råber i headsettet til sine venner i onlinespillet *Fortnite* eller ser videoer på TikTok.

Ældstebarnet kommer hjem fra skole og viser triumferende dagens antal skridt på sit Huawei-ur, inden hun fortrækker til sit værelse for at snakke med vennerne på Snapchat. Min families dagligdag og hverdagsaktiviteter er digitaliserede ned i mindste detalje og fyldt med spor af data, som vi giver fra os som en selvfølgelighed i vores hverdag. Når vi læser Politiken på vores mobil eller svinger dankortet i Føtex.

Vi kan ikke leve i vores moderne samfund uden at efterlade os dataspor til private virksomheder og offentlige myndigheder, og mængden af data er eksploderet i 'Netland', lige siden internettet fandt vej til vores mo-

biltelefoner for omkring 20 år siden. I 2019 blev der hver dag produceret 294 milliarder e-mails, fire terabyte data fra hver internetforbundet bil, fem milliarder søgninger og fire petabyte data på Facebook. I 2020 nåede den digitale datamængde 59 zettabyte – hvor en zettabyte er 1-med-21-nul-er-bagved antal byte, og ét tegn bruger oftest mellem 1 og 4 byte.

Alle de byte stammer fra alle mulige gøremål i vores hverdag, vores tanker, kroppe og relationer til andre mennesker. *Big data* hedder det med et populært udtryk, som den irske geograf Rob Kitchin betegner som stigende mængde, hastighed og typer af data, der i højere grad samkøres, så man efterhånden kan vide alt om alle ved hjælp af data. Det indebærer dog også et øget antal fejl i data og usikkerhed om dens kvalitet.

Den amerikanske informationsteoretiker Geoffrey Bowker argumenterer for, at vi skal have et kritisk syn på databaser og datainfrastruktur. Det skal ske ved at afdække den måde, virksomheder og myndigheder producerer og bruger data på. Og ved at blive bevidste om, hvordan databaser og andre datainfrastrukturer repræsenterer bestemte verdensbilleder og forstærker disse verdensbilleder, når vi bruger dem.

Gennem sådanne datateoretiske briller vil jeg med udgangspunkt i min forskning i online kommunikations- og adfærdsdata gå på opdagelse i den datadrevne hverdag og nogle af de vigtigste problemer, kritiske dataforskere ser i øjeblikket. Det er problemer, der fortjener større opmærksomhed fra unge og os som forældre eller bed-

steforældre til børn på TikTok og Snapchat samt fra de politikere, der har magten til at gennemføre forandringer på området.

VELKOMMEN TIL ZOOM

I starten af 2020 blev der sat endnu mere turbo på dataeksplosionen, da det meste af verden blev lammet af en pandemi. Pludselig blev vi alle endnu mere digitale, end vi allerede var, fordi de sociale bånd mellem os med ét blev nødt til at udspille sig gennem computer, tablet og smartphone som følge af myndighedernes krav om fysisk afstand for at forhindre coronavirussen i at sprede sig. De digitale teknologier blev limen i vores omgang med andre mennesker og måden at få samfundet til at køre videre på.

Vi skulle nu holde arbejds møder, gå i skole og mødes til familiemiddage via videokonferencesystemer som Zoom, Meet og Teams. Og vi måtte ty til Facebook eller Snapchat for at fastholde relationerne til vores venner og bekendte. Selv statsminister Mette Frederiksen opfordrede danskerne til at bruge de digitale værktøjer til at holde uddannelse, arbejde og shopping kørende.

De digitale værktøjer gjorde det muligt for os at opretholde den nødvendige sociale distance, uden at vi blev helt isolerede og ensomme. Og vi slap for den daglige pendlertur i S-toget eller på Østjyske Motorvej, mens hjemmets funktioner og mulighed for at rumme alle familiemedlemmer hele tiden og på én gang til gengæld blev presset til bristepunktet.

Internetfirmaerne Google, Amazon, Apple, Microsoft og Facebook tjente svimlende summer på grund af krisen og stigningen i vores digitale kommunikation. Vi så for fuld udblæsning, hvor afhængige vi alle er blevet af deres tjenester som en vigtig infrastruktur. Hver gang vi åbner computeren, tjekker mobilen, bruger gps'en og betaler med kreditkortet, efterlader vi os digitale spor. Data, som kan hjælpe os eller modarbejde os, og sikkert er det, at eksplosionen af netbaserede data fortsætter.

USIKKERT OG SKYLDKETONET

Mine forældre, der begge er omkring 70 år gamle, fortæller mig tit om deres store usikkerhed omkring et digitalt liv. Hvor ryger mine data hen? Hvem har adgang til dem? Og hvad kan de egentlig bruges til? Samtidig vil de også gerne følge med i deres venners, børns og børnebørns liv på sociale medier.

Selv om danske ældre ifølge Danmarks Statistik og Eurostat i 2018 var de mest digitale i hele EU, viser en undersøgelse, mine forskerkolleger og jeg foretog i 2014 af tusind danskeres Facebookdata, at de for eksempel kom på Facebook langt senere end andre aldersgrupper og dermed ikke har samme erfaring som andre aldersgrupper med at efterlade sig dataspor. En rapport fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i 2014 viste da også, at en fjerdedel af danskerne over 58 år får hjælp af andre til at bruge it.

Når jeg spørger mine børn, hvor meget de bruger deres skærm, ser de derimod afvisende og irriterede på

mig. Generation Z og Alpha er født ind i en hverdag med data. Hvad bilder jeg mig ind at give dem skyldfølelse over noget så almindeligt? For dem flyder deres digitale liv og deres fysiske gøren og laden sammen. De snakker med deres venner, spiller spil, streamer video, laver skolearbejde, hører musik, læser bøger og lægger puslespil på deres mobiltelefon – og efterlader sig dataspor som det mest naturlige i verden.

På samme måde var det en præmis i min barndom, at en telefon havde en ledning og hang på væggen i gangen eller i en boks på gaden. Og i mine forældres barndom var et brev den hurtigste måde at få fat på tante Ruth på, selv om det tog ti dage om at nå frem. Men selv om data synes kun at knytte sig til vores nutidige samfund, så var der altså også digitale data i 1980'erne, endda helt tilbage i 1940'erne, men mængden af data og den hastighed, vi producerer dem med, har undergået en revolution med udbredelsen af internettet.

ALENE SAMMEN

I dag omgås unge fysisk ud fra den viden, de har om vennerne fra deres digitale omgang, viser et studie, jeg lavede af gymnasieelevers sociale medieadfærd i 2012. Når de mødes, starter de ikke med at høre, hvordan de andre har det, for det ved de jo allerede fra de sociale medier. I stedet spørger de ind til det Instagrambillede eller den Snapchatvideo, der viser, hvad vennen har lavet, siden de sås sidst. Den slags data bliver social lim for dem, og fællesskaber på sociale medier er ikke kun virtuelle, men